

ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ ВОРОНИЙ,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-0003-0781-3867>,

e-mail: voroniy@pp-ss.pro

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ОРГАНІЗОВАНИЙ
ЗЛОЧИННОСТІ ЇЇ МІСЦЕ СЕРЕД НИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ**

Установлено, що правові засади протидії корупції та організований злочинності містять у собі велику кількість нормативних актів міжнародного та національного значення. Підкреслено, що ключове місце серед них належить адміністративно-правовому регулюванню.

Акцентовано увагу на тому, що якщо поглянути на систему правових засад протидії корупції та організований злочинності, то вони здебільшого складаються саме з норм адміністративного права, оскільки регламентують організаційні форми протидії корупції та організований злочинності як особливого напрямку діяльності органів державної влади, визначають компетенцію кожного із суб'єктів протидії корупції та організований злочинності, встановлюють структурно-системні аспекти такої діяльності, закріплюють особливості контролю та нагляду за процесом її провадження тощо.

Ключові слова: *правові засади, нормативно-правові акти, адміністративно-правове регулювання, протидія корупції та організований злочинності.*

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Ще Аристотель писав: «Закон – це розум поза пристрастями і бажаннями» [1, с. 85; 2, с. 140]. Ми вважаємо, що в зазначеній тезі проявляються важливість та непорушність законодавчої бази як стрижня правової системи України. Сьогодні норми законів та ухвалених на їх основі підзаконних документів пронизують майже всі суспільні відносини. Фактично не залишилося сфери людської діяльності, яка б не була підконтрольна державі через правові норми. Зазначений факт має пряме відношення і до галузі протидії корупції та організований злочинності. Діяльність уповноважених суб'єктів у цьому напрямку має досить потужну та розгалужену систему правових засад, серед яких є документи, що виступають підґрунтям адміністративно-правового регулювання.

Стан дослідження проблеми

Теоретичною основою дослідження є розробки вчених, які у своїх наукових працях торкалися питання правових засад протидії корупції та організований злочинності, а саме: В. Ф. Зварича, А. М. Зюкова, О. О. Лесяки, Т. В. Мельничука, Н. Є. Міняйло, Ю. О. Стрелковської, В. О. Тюніна, О. М. Музичука, А. В. Носача, Р. Г. Чевходзе та ін. Проте глибоке, комплексне дослідження названої проблематики ще не проводилось, а відсутність відповідної

монографічної літератури ще раз свідчить як про її складність, так і про недостатню увагу до неї вчених-правознавців.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є розгляд правових засад протидії корупції та організований злочинності, а також місця серед них адміністративно-правового регулювання. Зважаючи на сформульовану мету, *завданнями* цієї статті є аналіз чинного вітчизняного та міжнародного законодавства з метою надання характеристики правовим засадам протидії корупції та організований злочинності, розкриття змісту категорії «адміністративно-правове регулювання» та з'ясування сутності згаданого регулювання в контексті протидії корупції та організований злочинності, а також розкриття особливостей юридичного впливу у сфері відносин публічного характеру, що виникають як наслідок діяльності суб'єктів публічного права, зокрема органів державної влади, які є суб'єктами протидії корупції та організований злочинності.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна полягає в тому, що робота є однією з перших наукових праць, у якій: проаналізовано особливості адміністративно-правового регулювання протидії корупції та

організованій злочинності в Україні з урахуванням реалій сучасності; аргументовано, що адміністративно-правове регулювання є домінуючим у системі правових засад провадження діяльності з протидії корупції та організованій злочинності в Україні, оскільки являє собою систему норм, що регламентують організаційні та владно-розпорядчі питання, аспекти розподілу компетенції суб'єктів публічного права та їх правового зв'язку.

Виклад основного матеріалу

Прагнення держави та суспільства в цілому до опору таким негативним явищам, як корупція та організована злочинність, яскраво виражено на всіх рівнях законодавства, чинного на території України. Великий шар нормативного матеріалу в цьому напрямку сформовано стосовно міжнародних актів. Сьогодні існує багато документів міжнародного характеру, виданих за тематикою протидії корупції та організованій злочинності, в яких Україна є безпосереднім учасником.

Важливим міжнародним документом є Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності від 21 липня 1997 р. У документі чітко закріплено сутність і прояви організованої злочинності. Так, відповідно до Конвенції організована злочинність розглядається як «групова діяльність трьох або більше осіб, яка характеризується ієрархічними зв'язками або особистими відносинами, які дають змогу їх ватажкам витягати прибуток або контролювати території і ринки, внутрішні та зовнішні, за допомогою насильства, залякування або корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення в легальну економіку, зокрема шляхом: незаконного обігу наркотичних або психотропних речовин і «відмивання» грошей; торгівлі людьми; підробки грошових знаків; незаконної торгівлі предметами культури або їх крадіжок; викрадення ядерного матеріалу або неправильного поводження з ним; терористичних актів; незаконної торгівлі зброєю або вибуховими речовинами, або вибуховими пристроями або їх викрадення; незаконної торгівлі автотранспортними засобами або їх викрадення; підкупу посадових осіб державних органів (корупція)»¹.

¹ Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності : від 21.07.1997 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_786 (дата звернення: 15.06.2020).

Окремі аспекти протидії корупції також закріплено в міжнародному документі Ради Європи, а саме в Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією, а також у додатковому протоколі до неї. У зазначених документах встановлено, що «усі держави-учасниці Конвенції вживають таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне обіцяння, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків»². Окремі положення документа присвячено питанням прояву корупції у приватному секторі.

До правових засад протидії корупції та організованій злочинності також можна віднести Угоду про асоціацію з ЄС від 27 червня 2014 р. Положення цього нормативного акта забезпечують імплементацію в національну правову систему численних міжнародних стандартів, зокрема у галузі протидії корупції та організованій злочинності. Так, відповідно до ст. 3 сторони угоди визнають, що принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їхніх відносин. У тексті Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, чітко визначено, що «верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між сторонами»³.

Значний масив правових засад протидії корупції та організованій злочинності є на національному правовому рівні. При цьому

² Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : від 27.01.1999 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 15.06.2020).

³ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : від 27.06.2014 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 15.06.2020).

основним офіційним документом у зазначеній системі є Конституція України – Основний Закон нашої держави, який установлює ключові принципи юридичної сфери країни, засади її територіального та соціального устрою, а також компетенцію вищих органів державної влади. Варто зауважити, що в Конституції безпосередньо не встановлено організаційні та правові моменти протидії корупції та організованій злочинності, однак у зазначеному акті закріплено принципи правоохоронної діяльності держави, що також є важливим фактором. Наприклад, відповідно до ст. 19 Конституції України «правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»¹.

Важливе значення також має ст. 9 Конституції України. У ній закріплено, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України»². Фактично зазначена норма надає можливість імплементації в національну правову систему міжнародних документів та проголошуваних ними принципів із різних питань, зокрема у сфері протидії корупції та організованій злочинності.

У контексті розпочатого дослідження доцільно згадати два цільові законодавчі акти, одним з яких є Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р. № 3341-ХІІ. Цей нормативний акт визначає основні напрямки загальнодержавної політики та організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю. Відповідно до його положень метою боротьби з організованою злочинністю є:

– встановлення контролю над організованою злочинністю, її локалізація, нейтралізація та ліквідація;

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.06.2020).

² Там само.

– усунення причин та умов існування організованої злочинності³.

Основними завданнями визначено:

– створення загальних правових та організаційних засад у сфері боротьби з організованою злочинністю, сприяння її попередженню та ліквідації;

– визначення системи державних органів, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю, та їх взаємовідносин;

– установа повноважень спеціальних державних органів по боротьбі з організованою злочинністю та спеціальних заходів, що здійснюються ними;

– установа обов'язків інших державних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю;

– правове забезпечення фінансових, матеріально-технічних та інших умов, необхідних для боротьби з організованою злочинністю;

– забезпечення гарантій прав громадян і юридичних осіб під час здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю⁴.

Іншим цільовим нормативно-правовим актом є Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Документ визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів і правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень⁵. Зокрема, в цьому нормативно-правовому акті закріплено функціональні особливості діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, правовий статус його службовців, їх права та повноваження, порядок формування та реалізації національної антикорупційної політики, адміністративні підвалини запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, запобігання та врегулювання конфліктів інтересів в органах державної влади тощо⁶.

Окремою складовою правових засад протидії корупції та організованій злочинності є

³ Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення: 15.06.2020).

⁴ Там само.

⁵ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 15.06.2020).

⁶ Там само.

нормативні акти, які регламентують роботу суб'єктів зазначеної діяльності, визначають їх правовий статус, компетенцію, повноваження, функції, структурні та організаційні особливості тощо. До таких актів можна віднести закони України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. № 2229-XII, «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2003 р. № 661-IV, «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII, «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VII, «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 р. № 764-VIII та Постанову Кабінетів Міністрів України «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» від 6 березня 2019 р. № 227.

Іншим таким документом можна вважати Стратегію комунікації у сфері запобігання та протидії корупції. Метою реалізації Стратегії є «створення та розбудова системи комплексних, послідовних та скоординованих антикорупційних комунікацій, в якій антикорупційна реформа є ефективним інструментом запобігання та протидії корупції на державному, інституційному та побутовому рівні, а в суспільстві формується довіра до антикорупційних ініціатив Уряду та зменшується толерантність до будь-яких проявів корупції. Основними стратегічними цілями розвитку сфери антикорупційних комунікацій з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку України на період до 2020 року є: формування довіри до державної антикорупційної політики та надання загальної підтримки у реалізації антикорупційної реформи; координованість дій державних органів та інших учасників антикорупційних комунікацій під час об'єктивного інформування суспільства щодо проведення антикорупційної реформи; формування “нульової толерантності” до корупції в суспільстві шляхом застосування масових антикорупційних комунікацій з широким колом громадян, а також ефективних комунікацій державних органів»¹.

Таким чином, правовими засадами протидії корупції та організованій злочинності сьогодні є велика кількість нормативних актів

міжнародного та національного значення. Однак щоб визначити місце серед їхніх норм адміністративно-правового регулювання, відповімо на питання, що саме воно собою являє. Так, В. В. Галуцько та О. М. Єщук, досліджуючи поняття і зміст адміністративно-правового регулювання, визначають останнє як цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави. Входячи з доцільності використання принципів позитивного права під час визначення поняття «адміністративно-правове регулювання», І. М. Шопіна розглядає його як адміністративно-правовий вплив на суспільні відносини, який здійснюється за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання [3, с. 31; 4, с. 122]. У свою чергу, О. І. Безпалова під адміністративно-правовим механізмом реалізації правоохоронної функції держави пропонує розуміти систему взаємопов'язаних і взаємозалежних адміністративно-правових засобів, за допомогою яких уповноважені на те суб'єкти чинять цілеспрямований вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації правоохоронної функції держави [5, с. 9]. Викладене вище дозволяє дійти висновку, що сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у будь-якій сфері суспільного життя, у тому числі у сфері протидії корупції та організованій злочинності, полягає у здійсненні правового впливу (регулювання) за допомогою низки засобів, притаманних галузі адміністративного права. Указане регулювання відбувається з метою впорядкування (приведення у відповідність до приписів адміністративного законодавства) діяльності суб'єктів протидії корупції та організованій злочинності.

Висновки

Отже, адміністративно-правове регулювання – це форма правового впливу на суспільні відносини, який здійснюється на основі норм адміністративної галузі права. Тобто цей юридичний вплив проявляється у сфері відносин публічного характеру, що виникають як наслідок діяльності суб'єктів публічного права, зокрема органів державної влади. Крім того, адміністративно-правове регулювання – це, в першу чергу, система норм, які регламентують організаційні та владно-розпорядчі питання й

¹ Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 № 576-р // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-p> (дата звернення: 15.06.2020).

аспекти розподілу компетенції суб'єктів публічного права та їх правового зв'язку.

Якщо розглянути систему правових засад протидії корупції та організованій злочинності, то вони здебільшого складаються саме з норм адміністративного права, оскільки регламентують організаційні форми протидії корупції та організованій злочинності як особливого напрямку діяльності органів державної влади, визначають компетенцію кожного із

суб'єктів протидії корупції та організованій злочинності, встановлюють структурно-системні аспекти такої діяльності, закріплюють особливості контролю та нагляду за процесом її провадження тощо. Зазначені моменти дають підстави стверджувати, що адміністративно-правове регулювання є домінуючим у системі правових засад провадження діяльності з протидії корупції та організованій злочинності в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Арістотель. Політика / пер. с давньогрецьк. О. Кислюк. Київ : Основа, 2000. 239 с.
2. Орехов В. Ю. Санкція в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 193 с.
3. Петрова В. Ю., Семенов А. А. Понятие административно правового регулирования. *Теория и практика общественного развития*. 2015. № 16. С. 29–31.
4. Матвійчук А. Визначення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 121–124.
5. Беспалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2015. 494 с.

Надійшла до редколегії 19.06.2020

ВОРОНОЙ А. А. ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ И ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ И МЕСТО СРЕДИ НИХ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Установлено, что правовые основы противодействия коррупции и организованной преступности включают в себя большое количество нормативных актов международного и национального значения. Подчеркнуто, что ключевое место среди них принадлежит административно-правовому регулированию.

Акцентируется внимание на том, что если взглянуть на систему правовых основ противодействия коррупции и организованной преступности, то они в основном состоят именно из норм административного права, поскольку регламентируют организационные формы противодействия коррупции и организованной преступности как особого направления деятельности органов государственной власти, определяют компетенцию каждого из субъектов противодействия коррупции и организованной преступности, устанавливают структурно-системные аспекты такой деятельности, закрепляют особенности контроля и надзора за процессом ее производства и тому подобное.

Ключевые слова: правовые основы, нормативно-правовые акты, административно-правовое регулирование, противодействие коррупции и организованной преступности.

VORONYI O. O. LEGAL PRINCIPLES OF COUNTERACTION TO CORRUPTION AND ORGANIZED CRIME AND THE PLACE OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION AMONG THEM

Based on the analysis of the current domestic and international legislation, the author has provided characteristics of the legal principles for combating corruption and organized crime.

It has been established that the legal principles for combating corruption and organized crime covers currently a large number of regulatory acts of international and national importance; it has been emphasized that a key place among them belongs to administrative and legal regulation.

It has been found out that administrative and legal regulation is a form of legal influence on public relations, which is carried out on the basis of the norms of administrative branch of law. Thus, this legal influence operates in the field of public relations that arise as a result of the activities of public law entities, in particular public authorities. Besides, administrative and legal regulation is, first of all, the system of norms that regulate organizational and administrative issues, aspects of the division of competence of public law entities and their legal relationship.

The emphasis has been placed on the fact that if we consider the system of legal principles for combating corruption and organized crime, they mostly consist of the rules of administrative law, since they regulate organizational forms of combating corruption and organized crime as a special activity of public authorities, determine the competence of each of the subject of combating corruption and organized crime, establish structural and system aspects of such activities, establish features of control and supervision over the process of its implementation, etc. It has been established that administrative and legal regulation is dominant in the system of legal principles for conducting activities to combat corruption and organized crime in Ukraine.

Key words: *legal principles, regulatory acts, administrative and legal regulation, counteraction to corruption and organized crime.*